

Valantiejus Algimantas

Nenuobodi kriminologija: Vincenzo Ruggiero literatūrinio skaitymo metodas

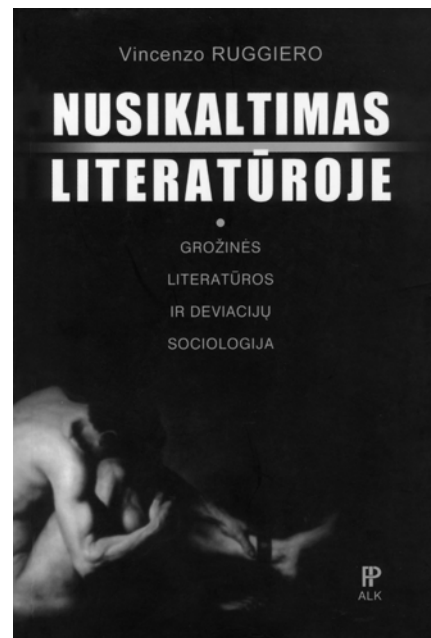
Nusikaltimai literatūroje ir tikrovėje. Sauja agrastų

*Kaip įprasta, kažko nepradėdamas,
kažką pradėti.*

Jau senokai (laikas – neskaičiuojamas dydis), sėsdamasis prie rašomojo stalo, akimis glosčiau Walterio Benjaminio knygos *Nušvitimai* viršelį. Knyga jau seniai liūdnei gulėjo greta profesionalesnių knygų.

Mechaniškai spausdamas klavišą po klavišo kartkartėmis mesdavau žvilgsnį į keista šviesa švytinčią knygą (viršelio dailininkė Deimantė Rybakovienė sukūrė tikrą džiaugsmą tiems, kurie nori regėti, jausti, išsivaizduoti neįprastus Walterio Benjaminio sociologinius tekstus).

Ar ir kaip, – sakykite Jūs, – galima tokią knygą „recenzuoti“: karpyti čiauškančiomis žirkklėmis. Gal ir gerai, kad šito nepadariau, nors vieną gražią dieną neišvengiamai tai padarysiu, nes, priešingu atveju, čiaukšninčios žirkklės sukarpys mane patį. Beskaitant skyrių „Hašišas Marselyje“, užsisvajojau (beje, ir Benjaminas rašė, kad ilgai svarstė, kol „nusprendė“).



Ruggiero, Vincenzo. 2005. *Nusikaltimas literatūroje. Grožinės literatūros ir deviacijų sociologija* (iš anglų kalbos vertė Irena Jomantienė, Daina Valentina-vičienė). Kaunas: Poligrafija ir informatika, 231 psl.

Reikėjo grįžti į kasdienybę – racionalistinę „mokslinių ataskaitų“ tikrovę. Tačiau jos laikas ir erdvė – išsiplėtė: „Tam, kuris valgė hašišo, Versalis ne per didelis, o am-

žinybė – ne per ilgą“ (Benjamin 2005; 42). Apėmė baimė-ir-drebėjimas: beribėje racionalistinėje erdvėje sėdėjau vieniui vienas prie didelio apskrito „mokslinių ataskaitų“ stalo. Tai buvo baisus neatitikimas, nes mačiau nemažai neužimtų mažesnių staliukų.

Žvalgydamasis iš apačios, antrojo aukšto balkone pastebėjau vieną laisvą stalą. Užlipau tik ligi pirmojo. Daugelis vietų prie langų buvo užimtos. Priėjau prie vieno didelio, ką tik palaisvėjusio stalo. Neatitikimas – vienam sėstis prie tokio didelio stalo – akimirksniui pasirodė toks gėdingas, kad perėjau skersai visą aukštą ir užėmiau mažesni, tik dabar aptiktą stalą (ten pat).

O aš, – pagalvojau, – kasdien kirsdamas snapu klaviatūros klavišus, it nupešiotas žvirblis mėtydamas žvilgsnius į šalis, net nepastebėjau, kad sėdžiu – vieniui vienas – prie didelio „Racionalizmo“ stalo, nuo kurio savo lėkštes nusineša netgi paskutiniai mohikanai – pozityvistai, skubriai rinkdamiesi kitus, švariai nuvalytus „Kokybinių tyrimų“ staliukus.

Sėdžiu čia vienas, kaip koks begėdis, prie didelio didelio stalo, tobulo stalo, neturinčio nė menkausio įdrėskimo. Sėdžiu, prieš tai net nebandęs ieškoti vietų prie mažesniųjų staliukų. Mane apėmė pavėluota gėda, o paskui, kaip įprasta, vėl užslinko nuobodulys.

Žirklėmis karpyti knygų nenorėjau, ir vis dėlto knietėjo pratęsti Benjaminio temą. Šį potroškį pavyko įgyvendinti draugiško ryšio metodu. Kaip visada panašiais atvejais, paskambinau bičiuliui Aleksandrui

prašydamas „dar vieno“ patarimo: buvome sukūrę būklę, kurią Alexis de Tocqueville'is (o jis, žinoma, tai galėjo sau leisti) vadino aristokratinium, o mes – draugišku, ryšiu: kai žmonės bendrauja mažai, tačiau susitikę mielai vienas kitam padeda.

Netrukus leidausi Tauro kalnu žemyn, o kildamas aukštyn rankose laikiau Vincenzo Ruggiero knygą *Nusikaltimas literatūroje*. Per kūną bėgo nemalonūs drebulys. Nusikaltimai ir nusikaltėliai varė siaubą nuo mažens. Jų nemėgau (vieną kitą teko pažinti iš arčiau). O be to, pernelyg anksti paauglystėje kišau rankas prie Dostojevskio (*Nusikaltimo ir bausmės*). Tuomet susirgau nepagydoma depresija.

Štai ką reiškia mano paties žodžiai: dar nepradėjęs esi pradėjęs. Žiūrėjau į Ruggiero knygos viršelį ir skausmingai išgyvenau savo paties nuodėmes ir nusikaltimus, kurių „pirmasis“ – neteisėtai nurašyta sauja agrastų.

O buvo šitaip. Kėblindamas pro kaimynės tvorą nurėškiau sauja agrastų, išnirusių tiesiai man prieš akis – pro neaukštą kaimynės tvorą.

Gerai veikiantis sveikas protas siūlė „argumentą“: nusikaltimo priežastis – ta, kad pati kaimynė blogai prižiūrėjo savo agrastus „visaip“ mane gundydama: šįkart pro tvorą prasikišusiomis žaliomis agrastų uogomis. Galėjau būti ramus ir pasitikėti savimi.

Tądien pasiaiškinimo – sau pačiam – pakako. Netrukus sužinojau, kad žodis „nurėkšti“ turi ne vieną reikšmę. Sunkiau sekėsi reikšmę versti į prasmę, t.y. į lietuvių

kalbą. Šis vertimo procesas buvo (šito dar nežinojau) mano, kaip profesionalaus „aiškintojo“, „žirklininko“ (apie tai – vėliau) karjeros pradžia, ką ten pradžia, matyt, jau vidury.

Nuobodulys

Buvo nuobodu. Netgi labai nuobodu. Nuobodulys – tarsi racionalistinė epilepsija, cikliška proto didybės manija. Jau daugelį dienų buvo nuobodu dykinėti skaičiuojant, kiek dar liko nepadaryta iki *n-tojo* racionalistinio darbo, vadinamo „Metinė mokslinių darbų ataskaita“, pabaigos.

Buvo trošku – kaip kalėjime ar kariuomenėje – skaičiuoti likusias dienas, o ką jau kalbėti apie savaites ir mėnesius, kurie grėsmingais, abstrakčiais pavidalais lėtai ir išdidžiai slinko pro šalį vogčia nešdamiesi politiškai degančio gyvenimo smilkalus – iliuzijų likučius.

Visur – praeityje, dabartyje, netgi ateityje – plačiai pravėręs burną, ištrupėjusiais dantimis, žiovavo mechaninis laikas – Nuobodulys.

Buvo nuobodu stebėti save iš šalies: žvelgti į automatinį, kas rytą atbukusiomis rankomis sukamą mechanizmą. Vakaraus – šiek tiek išsiderindavo: išbėręs lygiai tūkstantį žodžių, praskalavęs išdžiūvusią gerklę šviežiu čekišku gėrimu, jis jau krizendavo girgždančiu, prikimusiu balsu.

Negailėstingas, negeranoriškas, beprasmiškas, nuoseklus nuobodulys, verčiantis metodiškai, racionaliai skaityti, rašyti, kalbėti. Nepertraukiamas racionalios mu-

zikinės klaviatūros čiaukšėjimas. Slegianti – *pianissimo* – muzika, komponuojama kapotu čiaukšėjimo metodu. Profesionalaus profesionalo profesija. Atsitraukimo nuo gyvenimo profesija.

Profesija, reikalaujanti itin ramių, šaltų ir pozityvių nervų rėžiant gyvus tikrovės audinius ir dėliojant dėliones: renkant naudingas tikrovės dalis ir spraudžiant jas į žiovuojančio nuobodulio nasrus. Grėsmingai, gosliai čiauškanči profesija, reikalaujanti slėpti nusikaltimo pėdsakus ir pakartotinai įgyvendinti – nuoseklios atrankos žirklemis – naujus nusikaltimus.

Baugu stebėti save savyje. Žvelgti į gyvenimo ir jo žodžių vagį-profesionalą, nepailstamai čiauškančią ir mojuojančią įprastu – žirklių – metodu. Koktu matyti išilaužėlį – šniukštinejančią po tavo paties buto kambarius ir balkoną, kur jau viskas iššniukštinėta. Šiurpu jausti savo paties namuose logiką, besiveržiančią į visus gyvenimo kambario pašalius, nesivaržančią praskleisti net užuolaidas.

Nors ir stinga jėgų, norisi vyti „lauk“ iš namų gramatiką, sudarinėjančią kryžiažodį iš tavo paties sugalvotų žodžių. Norisi vyti „šalin“ profesionalą, žudiką-žirklininką, po savo kruvino darbo įgudusiai slepiantį savo nusikaltimų pėdsakus nuoseklioje, tarp savęs gerai sukibusių sakinių paklodėse.

Gyvenimas yra gražus. Tačiau vieniems žmonėms Likimas skiria lengvą ir malonų – neracionalų – gyvenimą. Čia leidžiama kalbėti nenuoseklia, neracionalia, visiems suprantama kalba. O kitiems žmonėms Jis

negailėstingas: įsako *išlyginti, racionalizuoti* gyvenimo keistumus, nelygumus, iškilimus, atsitiktinumus tinkamai naudojant specialiuosius „Koreliacijų“ kljus.

Nuobodulys, nusikaltimai ir literatūra

Keista. Perskaitęs italų sociologo Vincenzo Ruggiero, gyvenančio ir dirbančio Londone, knygą *Nusikaltimai literatūroje* susidariau įspūdį (susidariau pats, knygos autorius šito lyg ir neteigia), kad nuobodulys, nusikaltimai ir literatūra – painiais, netiesioginiais ryšiais susiję dalykai. Gal taip, o gal ir ne. Vis dėlto kyla šiokių tokių abejonių.

Vienai ar kitaip, mes, sociologai, turime bent nedidelę teisę (o kurioje srityje mūsų teisės didelės?) vaizduotės eksperimentams. Jei, tarkim, trys minėti „kintamieji dydžiai“ tarp savęs susiję, tai tyrinėjami nuobodulį, šį tą sužinotume apie nusikaltimus ir literatūrą, o tirdami literatūrą sužinotume apie nuobodulį ir nusikaltimus. Tirdami Lietuvos visuomenės nuobodulį, šį bei tą išsiaiškintume apie nusikaltimus.

Šiandieną, 2007-ųjų gruodžio keturiolikąją, nutariau atlikti empirinį eksperimentą. Prisijungęs prie interneto randu Delfi „svetainę“, kurioje mielai lankosi kažko nuolat stokojantys svečiai. Svetainės prieangyje, pasodintas už didelio stalo, prie kurio – daug panašių draugų ir priešų, nuskriaustų nepalankaus politinio likimo, esu vaišinamas biria koše iš Bendro Likimo katilo.

Iš karto suprantu: Lietuvoje – nenuobodū. Nida Vasiliauskaitė nenuobodžiai demaskuoja Vilniaus miesto valdžios ir verslingų politikų, ketinančių profsąjungų rūmus paversti Tautos namais, suokalbi. Olegas Lapinas rašo apie kyšius ir korupciją įrodinėdamas, jog lietuviška sistema yra palankesnė kyšiams gauti nei skandinaviska. Jis daro išvadą („užuomina“), kad galbūt tasai trečdalis Lietuvos gyventojų, duodančių kyšius, yra biurokratinio – triagalvio – slibino galva? O jei taip (baisu!), tai mes visi – nuodėmingi nusikaltėliai. Dar blogiau: nusikaltėliai, neišpažįstantys nuodėmių.

Ričardas Čekutis aptinka slegiantį empirinį faktą: penkis interneto tinklalapius, kuriuose „autoriai“ ir „tinklalapių kūrėjai“ *sistemiškai* skleidžia melą apie politinę Lietuvos pokario situaciją. O sistemingas melas – tai nusikaltėliška politinės agresijos SISTEMA. Jonas Vaiškūnas rašo, kad *religijos* administravimas Lietuvoje yra *valstybinis* (!?), t.y. hierarchiškai reguliuojantis subtilią žmonių gyvenimo sritį. Nors sunku tuo patikėti, tačiau kai patiki, tuomet supranti, kad viskas „taip ir turi būti“, nes valstybinis nusikaltimas nėra nusikaltimas (pagal valstybinį apibrėžimą). Gyvename savaime suprantamame „taip ir turi būti“ pasaulyje, be galo didelėje valdovų valtyje, kurios priešakyje auksinėmis raidėmis užrašyta: „Valstybė yra teisėtos prievartos ĮSTATYMAS“.

Tomas Baranauskas rašo apie biurokratinę šiuolaikinių Lietuvos valdovų

etiką: „Prašom nustoti skleisti paskalas ir nesąmones“, – toks griežtas įsakymas į mano elektroninio pašto dėžutę atskriejo trečiadienį. Jokių paaiškinimų nebuvo, bet kadangi įsakymo autorius – Lietuvos dailės muziejaus (LMD) filialo Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai“ vadovas Vydas Dolinskas, galėjau suprasti, kad didžiųjų kunigaikščių įpėdinio rūstybę sukėlė mano nuomonė apie LDM vykdomą Valdovų rūmų ekspozicijos formavimo politiką“ (Baranauskas, Tomas; *Delfi*, 2007 12 14).

Kuris iš mūsų nėra „laukęs priimamajame“? Kuris mūsų nėra matęs „klusnios eilutės efekto“: eilutė susėdusių neryžtingų, savimi nepasitikinčių, o todėl „efektingų“ (valdovo požiūriu) interesantų veidų, išrikiuotų „į eilutę pagal eilutę“; pagal atėjimo į valdovo prieškambarį laiką? Kuris iš mūsų nėra įstrigęs prieškambaryje ne trumpam, o „ilgam“ (sutrikęs, praradęs pasitikėjimą tiek savimi, tiek ir aplinka)? Kuris iš mūsų nėra jautęs „to“ (šleikščiai apgailėtino – pagal santykį su pačiu savimi) jausmo, kai neklusnios kojos veda tave, „interesantą“, prie milžiniško „Potvarkių“ stalo?

„Potvarkių“ stalas – tiesus ir tiesmukas, o todėl – be galo nuobodus. Taigi: ką daryti mums, kasdienybės gyventojams, „prisiekusiesiems“, turintiems rinktis tarp dviejų kryptų: oficialiosios-tiesmukos ir rutininės-iškreiptos (oficialiosios krypties atžvilgiu)? Juk prisiekusiojo veikla, Haroldo Garfinkelio teigimu, yra ne jo „išmintingas“ teisėjo nuorodų paisymas, bet gebėjimas

valdyti neapibrėžtumo – įtampos tarp dviejų kryptų – situaciją (Garfinkel 2005; 98).

Galbūt verta turėti (jei norime būti teisingi), kaip netiesiogiai pataria sociologas Vincenzo Ruggiero, puikus šių reikalų žinovas, stiprų ... iškreiptumo jausmą, disproporcijos pojūtį, kuris būdingas menininkams, o ne sociologams (to dar betrūko, – teisėtai pasipiktinkime!)?

Priešingai nei sociologai, menininkai pasižymi *genius irritabile*; drauge su grožio jausmu jie turi ir stiprų disproporcijos bei iškreiptumo jausmą.

(Ruggiero 2005; 10)

Visuomenėje viskas būtų gerai, jei ne viena bėda: čia daugiau „kreivų“ nei „tiesių“ interesantų (tuo galima įsitikinti kuriame nors airių bare). Ką gi daryti? Būdami tiesūs niekaip nesuprasime, tarkim, nusikaltėlio poeto arba nusikaltimo, padaryto poetui, t.y. SKRIAUDOS, kuri įaudrina jį TIEK, kad atsiranda ne viena, o DVI REALYBĖS: įprasto – valstybinio biurokratinio – suvokimo tikrovė ir neįprasto, įaudrinto – poetinio – suvokimo tikrovė. Pirmoje tikrovėje net neižvelgsime nusikaltimo „sudėties“, o antroje – regėsime didelę skriaudą, žalą ir nusikaltimą.

Lengviau galima suprasti oficialiąją kryptį (juk turime keletą gerų metodų), o ką daryti su rutinine-iškreiptąja tikrove? Kaip – empatiškai, supratingai, o kartu analitiškai – prasiskverbti į jos rezgamus pasakojimus? Kaip – žvilgsniu, uosle, klausia, vidiniu pajutimu – sugauti erotiškai politiškus gyvenimo *švystelėjimus* – *pasiro-*



Krulėjanti (modernėjanti) Platono akademija

dymus-išnykimus? („Argi pati erotiškiausia kūno vieta nėra ten, kur drabužis prasiskiria“; Barth 1991; 276.)

O ar prasiskiria ir kaip prasiskiria, tarkim, valstybinis-biurokratinis politinis nuobodulys, kuris, kaip spėjama, sudaro didžiąją dalį nusikaltimo „sudėties“? Argi nuobodulys nėra toji – ĮPRASTA („prašom nustoti skleisti paskalas ir nesąmones“) – gyvenimo istorija, glaudžiai susijusi su autoritetu, valdžia, galia?

Tiesa, nuobodulio apimtas paskiras žmogus, kaip, sakykim, Thomo Manno veikėjas, avantiūristas Feliksas Krulis, turintis prisitaikančią plevėsos dvasią, gali

džiaugtis „laisve ir akivaizdžiu dykinėjimu“ (Ruggiero 2005; 154).

„Na, tegu sau dykinėja į sveikatą, – pasakysite jūs, – juk jis pats savo gyvenimo „autorius“, žmogus, kuriantis „savo“ istoriją. Taip tai taip. Tačiau jis dykinėja ne bet kur, o valdingoje reklamos karalystėje, – ten, kur daug *gražių* vitrinų, parduotuvių, mugių, paviljonų, masažo ir grožio salonų. Žodžiu, ten, kur jam jauku. Ten, kur ĮPRASTA; ten, kur plevena nuplatonėjusi Platono akademijos dvasia.

Vienoje nuobodulio perskyros pusėje – valdžios tikrovė, o kitoje – vulgari tikrovė. Kuri iš jų gražesnė ir iš kurios atsiranda



Pažeminta, bet mylinti tauta po audringos *Damos Visuomenės* ir *Feliksio Krulio* nakties

„prašom nustoti skleisti paskalas ir nesąmones“ tikrovė? Kaip susidaro dykinėtojo, reklaminių vitrinų šlifotojo, biliardinių lankytojo, verslaus gyvenimo politikos išradėjo tikrovė? Ir ar ją galima laikyti *ta pačia* savo paties istoriją kuriančio, kylančio ir krentančio, atgailaujančio žmogaus tikrove?

Kad ir Feliksio Krulio tikrovė. Juk čia jis nejučia, lašas po lašo, žingsnis po žingsnio visu savo dailiu, versliu kūnu pajunta, kad ši aplinka – jo Alma Mater, kad jis – savaiame suprantamas Jos mokytinis. Sėkmės vaiko

Feliksio dykinėjimas yra studijos, kurias finansuoja Jos Didenybė Reklama. Stropusis Feliksas mokosi iš Jos viso geriausio, ko tik galima jam išmokti, – „tikslų“, „uždavinių“, „aktualumo“, „problemos formulavimo“, „argumentavimo“, „empirinio pagrindimo“, „išvadų darymo“. Dykinėti reklamoje – tolygu mokytis „vitrinos metodo“ plonybių.

Ir vėlgi, nekantraudami, jūs pridursite: „Tegu sau mokosi, – juk žmogui reikia mokytis visą mielą, bet nelengvą gyvenimą“. O juolab žmogui, kuris nuo mažens tiki ypatinga dangaus malone – įstabiu savo talentu.

Na, ir iš tikro: netgi pirmąkart apsilankęs teatre Feliksas *iš karto visko išmoksta* iš „nevalyvo ir spuoguoto“ vulgariaus, *priverčiančio* publiką (minią) įžiūrėti jame tikrą gražuolį. Nuo šiol – jis verslininkas, o kaip *toks* jis įgunda duoti klientams to, ko šie nori – iliuzinę simbolinės prekės vertę.

Jis, Feliksas Viktoras Krulis, išmoksta pozityvistinės filosofijos meno: „pabando kontroliuoti savo akių lėlyčių susitraukimą ir išsiplėtimą, ir kai ši užduotis pavyksta, jį pagauna bemaž baugus džiaugsmas ir šiurpas, matant žmogaus prigimties paslaptis (ten pat; 143). Iš kur tokie vaikino gabumai?

Dar vaikas būdamas jis išmoksta empiriškai tiksliai padirbinėti savo tėvo parašą. Dar mažas – pozityvistas, o paskui – rafinuotas politinio grožio kūrėjas, pagardinantis pokalbius su žmonėmis tiksliais, t.y. TOMIS PAČIOMIS (žmonėms – savaime suprantamomis) „prancūziškomis“ frazėmis! Jis, verslingas vagių princas, supranta: žmonės nori būti tiriami, klasifikuojami ir apgaunami. Publika, minia, visuomenė trokšta apsigauti. Ir tada jį kaip perkūnas iš giedro dangaus trenkia: kokia vykusi išmonė – politinė vitrina!

Dar daugiau: stebėdamas prostitutę Rožą jis išmoksta *rafinuoto* metodo. Neišėjęs rūsčios jos meilės mokyklos, jis nebūtų gebėjęs atlikti „tam tikrą“ gyvenimo triukų. Sakykim, daikčiukas, dėžutė su brangenybėmis, priklausantis damai su audinių kailiniais ir varpo formos skrybėlaite, įslysta į jo lagaminėlį, kaip rašo Vincenzo Ruggiero,

„veikiau savaime, nei jam tai padarius“ (ten pat; 153). O paskui viešbutyje jis atpažįsta brangenybių savininę, kuriai Alfonsas Feliksas Viktoras Krulis pasirodo toks jaunas, toks žavus, toks išūlus, jog ši išsivilioja jį į kambarį, kad galėtų žavėtis versliomis Jo, Hermio, rankomis ir kojomis.

Damai (kas žino, galbūt ir visai visuomenėi) pranešama žinia apie tikrąją verslaus politiko, vagių dievo Hermio profesiją pasirodo tokia kilni ir jaudinančiai žeminanti, kad ji nusprendžia: ji, visuomenė, apsimes mieganti, o Feliksas Uspaschikas ją apvogt. Ji jį stebės, ir jos jaudulys bus kerintis jų meilės išsipildymas.

Mielasis Hermis tampa didžiuoju sistemos žaidėju – liberalfašizmo saugu. O jų – saugų, puolėjų ir gynėjų – tvirti moraliniai įsitikinimai: vidinis asketizmas, savigarba, individualūs motyvai ir egocentrizmas (ten pat; 147), t.y. metodiškas, racionalus gyvenimo būdas. Visos šios priemonės, oportunistinės vaidybos formos, kaip įprasta, – už gėrio ir blogio ribų.

O ar toji Dama, reklaminio nuobodulio apimta didžiulė biurokratinė organizacija, Escada, spindinti manekenais, manekenėmis, prabangiomis sukniomis, blizgančiais švarkais, peteliškėmis, kilniomis šukuosenomis, politiškai tauriomis „yra taip, kaip yra“ retorikomis, kilmingais vakarėliais, Vienos baliais, nėra ta pati reklaminė vitrina, kantri ir rūpestinga mokytoja, išpuoselėjusi palaidūną Alfonsą, kurio meną gerai vertina damos ir vogtų daiktų supirkėjai? Taigi: kuris iš jūdviejų nusikaltėlis,

o kuris – auka: dykinėtojas lošėjas Feliksas Uspaschikas ar politinė ištvirkėlė Dama?

Metodiško dykinėjimo formos neaprepiamai išplečia nusikaltimo galimybes. Kaip rašo Vincenzo Ruggiero, Hermano Melvilio romano *Mobi Dikas* veikėjas Kapitonas Ahabas iš pažiūros yra ne dykinėtojas, o darbščiausia, vadovaujanti ekonominio verslo medžioklei būtybė, apsėsta minties atkeršyti Gamtai – didžiajam baltajam banginiui. Jo valia sutampa su to paties liberalfašizmo likimu – nepalaujamu Banginio GAUDYMU.

Visi žmonės pajungti draugui fiureriui Ahabui. Jis „juos“ suvokia kaip savo „rankas“ ir „kojas“, reikalingas Jo tikslams išpildyti (ten pat; 126). Ir nors EBSW banginių medžioklės laive socialinis lynas galop atsisuka prieš juos visus, politinio verslo pasaulis lieka toks, koks ir buvo, t.y. savas, savaime suprantamas. Visi – rykliai, vyrai ir moterys – sprogdami kemša į savo pilvus ... Šiame chaose: išlieka Kažkas nematomas, bet tikras: „sužeisti jie ne tik godžiai draskė išvirtusius vienas kito vidurius, bet rietėsi kaip elastingi lankai ir ėdė savo pačių dūblius“ (ten pat; 131).

Išlieka vienintelis „kažkas“ – senelio Adamo Smitho kažkaip permatyta nematoma „Jo“ ranka. Kapitalas, Nekintamas Dydis, ryjantis save patį, nes viskas – suryta. Jis nežino savo veiklos paskirties, o gyvenimą supranta kaip rinkos vitriną, rulėjančią Platono akademiją, kurioje visi mėgaujasi – kol dar nesuryti – profesionalių vagių profesionalumu.

Ar profesionalaus vagies, avantiūristo, savimėga yra tikras nusikaltimas ar tik nedidelė nuodėmė, po kurios teisėtai gaunamas visuomenės išrišimas, jos lengvinantis atodūsis (tu toks gražus, tavo rankos, pečiai ir kojos tokios gražios, dėl viso pikto penkis kartus sukalbėk „Sveika Marija“)?

Ar racionalus, efektyviai derinantis priemones ir tikslus, kilimas socialiniais laiptais yra tik nuodėmė ar ... nusikaltimas? Ar šelmiški, lošėjiški, biliardiniai kasdienybės pasaulio pažeidimai yra nusikaltimas ar tik nuodėmė? Ar „tik nuodėmė“ yra nusikaltimas ir koks nusikaltimas yra „jau nusikaltimas“, o koks – „tik nuodėmė“?

Rodos, kad visi šie klausimai yra teologinė dilema. Į juos atsakyti profesionaliems vienuoliams (individualistams) – neįmanoma. Tai – visuomeninio pobūdžio problema.

Kokia karšta saulė, kokia graži šalis!

Vincenzo Ruggiero knyga *Nusikaltimai literatūroje* – kupinas ilgesio Italijai veikalas (Ruggiero yra Midlseksio universiteto Londone sociologijos profesorius), išpūdingai taikantis universalų skaitymo metodą.

Pirmasis antikriminologo Vincenzo Ruggiero knygos *Nusikaltimai literatūroje* sakinytis gal ir kelia šiokių tokių abejonių: „Kaip ir paaiškinta tolesniuose puslapiuose, šią knygą laikau malonumo, kurį teikia skaitymas, rezultatu“ (Ruggiero 2005; 5). Malonu, kai knygos rašomos ne tik ir ne

ties „reikalui spaudžiant“, kiek jaučiant malonumą. Tačiau malonumas – pernelyg individualistinis motyvas.

Malonu, tai malonu, – kuriam iš mūsų nėra malonu dėl vieno ar kito dalyko! Bet kitiems nuo „to“ nėra geriau. Kaip padaryti, kad tau pačiam jaučiant malonumą, „tai“ pajustų ir visi kiti? Viena vertus, skaitymas gali išugdyti „dvasinę būseną, kuri skatina visiškai atsisakyti *ego* (ten pat; 5). Kita vertus, *nusprendus rašyti, ego* sugrižta, – skuba pridurti Ruggiero. (Kur tau jis nesugrižs!)

Tačiau įvyksta netikėtas dalykas. „Ego“ jau nebe „tas“: jis, jei tik išsineria iš rulėjančio gyvenimo apvalkalo, nusprendžia rašyti ir skaityti maloniai, t.y. socialiai. Kitaip sakant, individualaus malonumo padariniai gali ir turi būti *socialiniai*.

Nelengva atplėšti akis nuo aptariamoms Ruggiero knygos puslapių: jie kupini socialumo, persmelkti žmogiškumo, užuojautos prasmingam žmogaus veiksmui, išpėjimų dėl savaime suprantamo pasaulio beprasmiškumo, o kartu – optimizmo ir vilties.

Knyga, galima sakyti, ir itališka (kiekvienas sakinytis deginte degina – it karšta Apeninų pusiasalio saulė), ir universali (lyginamuoju aspektu giliai prasiskverbianti į žmogaus ir žmogiškumo prigimtį). Čia svarstomi klausimai apima visas visuomeninio gyvenimo sritis – politiką, ekonomiką, teisę, moralę, žmogaus protą, širdį, trapų jo egzistavimą.

Tačiau kartu, kaip minėta, ši knyga – itališka. Tarkim, Ruggiero paiso, kaip ir turėtų

būti, negerų užuominų apie italus. Galbūt todėl jo „nuosprendis“ Jackui Londonui – ne gailestingesnis, negu visiems kitiems knygoje nagrinėjamiems rašytojams. Italų sociologas pamažu atskleidžia socialiai dviveidį Jacką Londoną: metodiškai dirbantį ir geriantį („tai“ nėra blogybė) rašytoją: „<...> kas dieną jis išgeria tik parašęs tūkstantį žodžių, bet netrukus pajunta, kad neišgėręs nebegali rašyti“ (ten pat; 67). Palaipsniui Ruggiero randa manipuliuojantį bendrinėmis sąvokomis žmogų, kitaip tariant, politiką, kuris kitiems žmonėms ... draudžia gerti ir netgi LIAUDIES vardu kovoja už prohibiciją!

Londonas (ir ne tik jis; apie *tai* reikėtų pagalvoti visiems Lietuvos įstatymų leidėjams ir metodiškiems jų įgyvendintojams) yra savotiškas *moralės verslininkas*, prohibiciją taikantis kitiems, o ne sau pačiam. Ruggiero, analizuodamas Londono kūrinį *Džonas Miežio grūdas*, geba vaizdžiai atskleisti *nenumatomus draudimų padarinius* įstatymų leidimo srityse. Ruggiero drauge teikia gerą pamoką rašytojams, neatsargiai žaidžiantiems su bendriniais vardais (*liaudis, tauta, normalus, lietuviai, italai*).

Londono išpažintys daugiausia kalba apie alkoholio poveikį normaliems žmonėms, kuriu jis laiko ir save, o ne kraštutinių mėgėjų ar dipsomaniakams, kurių, jo nuomone, gana reta. Savo „normalioje“ prieraišumo alkoholiui istorijoje jis išskiria du vaikystės epizodus. Pirma, jis siurbčiodavo tėvui nešdamas alų, nes stiklas buvo toks sklidas, kad gerimas taškėsi ant kelnių. Antra, jis gerdavo italų pasiūlytą vyną, nes baiminosi,

kad visi tamsiausiai žmonės, būdami jautrūs ir kerštingi, nesupyktų, jei berniukas atsisakytų išlenkti stiklą. „Vynas buvo šlykštus, bet peilis nugaroje būtų dar nemalonesnis“ (Džonas Miežio grūdas; 16).

(Ruggiero 2005; 64)

Iš tikro: kam malonus netikėtas smūgis „peiliu į nugarą“ arba kumščiu į paširdžius; kam malonus draugas-priešas; kam maloni ekonominė, politinė, socialinė kova be taisyklių? Niekam tokia kova nėra maloni. Tačiau, „apsitaškius kelnes alumi“, reikia rasti atpirkimo ožį. Pirma, sukurti „teoriją“, antra, – empiriškai ją pagrįsti. Pirma, sukurti įtarumo teoriją, antra, *suspicio* jausmą. Ši teorija, išsiskynijusi inkvizicinėje „filosofijoje“, ypač tinka teismų ir valstybių praktikoje.

Ši galia išsiskynijusi inkvizicinėje filosofijoje – kuri, kaip optimistiškai mano bausmės abolicionistai, jau praeityje, tačiau išties jos atsisakyta taip ir nebuvo. Juo stipriau galingosios grupės pajėgia demonstruoti teologinę neapykantą pažeidžiamiesiems, juo tvirčiau ir veiksmingiau jie geba tą neapykantą nukreipti nuo savęs. Pats faktas, kad tokia neapykanta tebėra persmelkusi dabartinės justicijos sistemas, yra šios savitos formos valstybinis nusikaltimas.

Tardymas ir kančia vis dar gali pabudinti kaltės jausmą, nes dabartinės justicijos sistemos tebėra išikibusių *suspicio* sąvokos, – ši idėja yra valstybės išikisimo šerdis.

(Ruggiero 2005; 208)

Ir vis dėlto, – tarsite jūs, – ar galima lyginti Jacko Londono, apkvaitusio nuo paveikios Džono Miežio grūdo formos, „pasa-

kymą“ ir valstybės inkviziciją, grindžiamą viena iš *suspicio* formų (tarkim, „kalti“ tie, kurie šiandieną yra „ne valdžioje“)?

Jei sutinkate su ankstesniojo skirsnio išvada, kad visi šie klausimai yra teologinė dilema, kad į juos atsakyti profesionaliems vienuoliams (individualistams) – neįmanoma, turėtumėte sutikti ir su tuo, kad visi įtarimai, *suspicio*, – čia, kasdienybėje, *papročiuose*. Šią inkvizicinę kultūrą iš kasdienybės tereikia perkelti į sistemą, *SUSPICIO*, kurioje ji iš karto – juk tai taip įprasta – prigyja alsuodami neapykantos karščiu.

Suspicio, kitaip tariant, „peiliu į nugarą“, rodos, taikosi pats Jackas Londonas. Pirma, numanydamas savo elgesio padarinius, jis padaro nuodėmę (sąmoningai, „kad neapsipiltų kelnių“, lūpomis nugriebia alaus putą). Antra, kai putų pritrūksta (juk berniukas – bręsta), jam reikia naujos „sugalvotos“ priežasties. Tam, kad būtų galima pateisinti artimą draugystę su Džonu Miežio grūdu (dabar jau „po keleto šimtų žodžių“), randama svaresnė priežastis – naudingi smuklių socialinės aplinkos prietarai, skaidantys gyvenimo pasaulį į sluoksnius, kurie struktūrizuojami hierarchiškai.

Aukštesnę padėtį, kaip įprasta, išsaugo dauguma, kurią sudaro antropologiškai šviesesni, religiškausiai asketiškesni ir racionaliau samprotaujantys protestantai, ir „mažuma“, kurią potencialiai sudaro antropologiškai tamsesni, religiškausiai jautresni, jausmais besivadovaujantys katalikai. Kad ir kokie netinkami būtų politinės „daugumos“ nario

veiksmai, jis visada turi veiksmingą socialinį šansą – *SUSPICIO* (šiuo konkrečiu atveju – tamsių, jautrių ir kerštingų žmonių „peilį į nugarą“).

Politinės daugumos atstovas Londonas, puikiai pažindamas socialinę smuklės aplinką, sukuria ĮTIKINAMĄ istoriją. Jam tereikia rakinti SAVO visuomenės duris tinkamu raktu – *suspicio*. Visuomenė, kai ji atgrežžiama pati į save, aikteli dėl jai padarytos mažumos narių („tamsiausių žmonių“) skriaudos. Atsigręžusi į Jackui Londonui padarytą skriaudą visuomenė išvystą „skriaudžiamą save“: mažą vaiką, kantriai besistengiantį neapsilaistyti savo kelnių alumi; vaiką, kuris, brėsdamas daugumos visuomenėje, ne savo valia, o prievarta (prievarta, daroma DAUGUMAI!) tampa tuo, kuo tampa, o paskui, kaip ir tinka daugumai, vyriškai, asketiškai, protestantiškai racionaliai „suima save į rankas“. Suimdamas save į rankas Londonas tampa socialistu – daugumos politiku.

Suspicio paskleidžiamas ten, kur randasi tikroji jo tėvynė – *dauguma*. Visuomenė – dar prieš Londono „išpažinimus“ – nutuokia, kas galėtų būti tikrasis jos potencialių bėdų kaltininkas. Jai reikia išrišimo. Todėl ji nevalingai keršija už vaikystėje patirtas konvencijų traumas žaizdama *suspicio žaidimą*, sunertą iš tankiai suausto pasaulio gijų – kasdienybės smuklių.

Institucinės bausmės glaudžiai susijusios su vulgaria (liaudiška) *suspicio tikrove*. Skaitant paskutinį, dešimtą, Ruggiero knygos skyrių „Manzonis ir teisinė kančia“

verta kelti klausimą, ar Lietuvoje *valdžios* (plačiaja prasme) veiksmai susiję ir *kaip* susiję su *vulgariąja suspicio tikrove*.

Jei *valdžia suspicio* ir *įniršio* turi daug (būtų gerai turėti introspekcinį matuoklį), tai gali būti, kad mes visi – *valdžios* institucinėje sąmonėje ir jos *suspicio* sąmonėje – esame potencialūs „maro“ skleidėjai „raupiais“ politiniais laikais; skleidėjai baisaus – pilietiškumo – užkrato, kuris yra pavojingas *valdžios*, „valdančios“ iš viršaus institucine bausme (vulgariu įniršiu, buginimu ir centralizuotu kasdienio politinio gyvenimo audinio draskymu).

Institucinė *valdžios* bausmė kyla iš įnirtingo mūsų tikėjimo, kad valdymas yra politinių padėčių, politinių figūrų išsidėstymas siauroje erdvėje, vadinamoje profesionalia politika. „Įnirtingas tikėjimas“ yra „vulgarus tikėjimas“, susijęs su prietaringu, kolektyviniu, smukliniu *suspicio* reiškiniu. Visuomeninis šio reiškinio efektas – stulbinantis: mes patys baudžiame save už savo įnirtingą tikėjimą, kad politines figūras ir padėtis perstatinėja vis „ne tie“ – įtarimą keliantys – politikai.

Visuomeninis *suspicio* reiškinio efektas – pribloškiantis: bendruomenei sunyktant lieka tik „faktai“, įbauginti (pilietiškumo stingantys) *ego politikos* „rezultatai“, „faktai“, kurių visuma, kaip pasakytų Rousseau, sudaro *visų valių*, o ne *bendrąją valių*. Jei, be *suspicio*, politinėje visuomenėje nėra daugiau nieko, nėra bendruomenės, tai paskiros valios tampa statistiškai skaičiuojamais („kiek išvažiavo“, „kiek atvažiavo“,

„kiek mirė“) faktais, o valdžia institucionalizuoja *mūsų suspicio* kaip *jos galios* formą; įniršio formą, kylančią iš nesocialaus egopolitinio bejėgiškumo; įniršio, kurio racionalūs pavidalai intensyvėja „rinkimų“ laikotarpiais, o paskui – ištirpsta politinėse smuklėse neracionaliais pavidalais.



Gyveno kartą politikas... Jis ar ji mėgo įdėmiai save stebėti: prisiminti gražiausius vaikystės epizodus ir gražų mamos veidrodėlį. Gražūs jo veido bruožai buvo panašūs į gražų, takų ir aptakų politikos veidą. O gražus politikos veidas atspindėjo patį veidrodėlį – gražų visuomenės veidą. „Politika yra partinis grožis, todėl mūsų partija yra graži; padaryk taip, kad viskas liktų mūsų partijos vietose“, – vakare, prieš miegą sukalbėdavo malda.

Politikas buvo laimingas: visuomenė jį mėgo, o ir jis visuomenę mėgo. Ir jame, ir joje atsispindėjo gražios Hermio kojos ir rankos, sumaniai tvarkančios jaukią partinę smuklę.

Nuo mažens jis buvo geras santechnikas: gebėjo paprasčiausiu atsuktuvu atrakinti smuklės lankytojų širdis. Smuklėje turėjo ir kitų daiktų, naudingų daiktų – prietaisų, įrankių ir kitų rakandų, padedančių, reikalui esant, atidaryti bet kurį idėjų seifą. Turėjo netgi puodą, su kuriuo, prireikus, gražiai daužydavo negražias politinių priešininkų

galvas (yra toks gražus metodas, nes yra graži partija).

Blizgančioje smuklės vitrinoje, politinėje lietuvių liaudies pasakoje, spindėte spindėjo gražus, nuoširdus politiko veidas ir gražūs jo puodai. Jis buvo gražus – visi tai matė: gražų, sušukuotą, kilnų veidą, reikia saldų, reikia rūgštų, reikia kartų, reikia saldžiarūgščių... Jis matė save vis geriau ir geriau, vis ryškiau ir ryškiau visomis išgalėmis kovodamas už savo politinės partijos ir savo smuklės teises.

Jis buvo ne tik politikas, bet ir diplomatas. Gerbiu, – sakydavo jis, – moterų, gyvūnų, romų, kitatikių, mažumų ir netgi kitų politinių partijų teises. Todėl vieną vėlų rudens vakarą suteikė progą – tiek sau, tiek kitiems – pasigrožėti nepaprasta savo grožio galia ir brangiausiu savo smuklės puodu tiems, kurie – kol kas negrabiai – montavo naują „kairė dėl kairės“ puodą.

Pradžioje, kaip įprasta, meiliai čiaukštelėjo saldžiu, dar ne saldžiarūgščiu, balsu. Gerbiu, – sakė jis, – visų teises, esu pakantus netgi nemoraliems politiniams tikėjimams. Reikia pripažinti, jog visiems aplinkiniams, net ir kunigui intelektualui, buvo gera. Ką ten gera! Tiesiog užtruko kvapas: balsas buvo kerinčiai gražus. Giedojo kaip lietuviška lakštingala. O ir vakarėlyje buvo skaitomi Lietuvos lakštingalos eilėraščiai. Stebuklingas, įtikinamas, be jokių vulgarumo priemaišų, politiko balsas *pratešė* žavios ir jautrios teatro aktorės skaitymus (ji tebuvo „apšilimas“).

Dar neatsigavus visai teatro auditorijai, net ir kunigui intelektualui, politikas, tikras sėkmės kūdikis, politinio grožio dievas Hermis – plačiai nusišypojęs – pareiškė: „klausykite, aš kalbėjau ne kaip politikas“. O dabar žiūrėkite – aš jau politikas. Tai buvo išties įstabi teatro pamoka saviškiams, potencialiai gražiems žmonėms.

Jis tėviškai mirktelejo dabartiniams neūžaugoms (tėviška prasme), „kairiųjų dėl kairiųjų“ puodų lipdytojams ir, dar prieš nulipdamas nuo teatro scenos, sugriežė dantimis it geras blogo vaidmens atlikėjas prapliupdamas saldžiarūgščiu balsu: „Spauskit juos. Spauskit juos visus, dešiniuosius, triuškinait, neduokit jiems atsikvėpt“. Teatro auditorija nuščiuvo ... Buvo gražu. Teatras buvo gražus, nes gražus buvo spektaklis.



Kitas politinio teatro pavyzdys. Iš filosofijos vadovėlių žinome, kad geriausi filosofai ir, pridursime, politikai, yra vaikai ir bepročiai.

Veikėjai
Neaiškus tipas, pilku Rišelje apsiaustu.
 Protingas žmogus
 Visuomenė
 Du žaliūkai
 Bilietų tikrintoja (konduktorė)
 Žvirblis politikas
 Mergina su voku

Politikos įkaltai (minia)
Saugumo akis
Gyventojai balkonuose
Studento butaforija

Kostiumai ir butaforijos
Neaiškus tipas vilki pilką akuoto milo apsiaustą. Skvernai siekia grindis.

Protingas žmogus – nepaprastai nuoširdaus veido, atvira šypsena, vilkintis geros angliškos vilnos kostiumą, baltus marškinius ilgomis rankovėmis, kurių rankogaliai, keliant rankas, švysčioja pro švarko rankoves, skleisdami kažkokį gerą socialinį kvapą. (Švysčiojimas – politinės tikrovės įvaizdis.) Rankose – storas aplankas, ant kurio užrašyta – *Isakai*.

Visuomenė – keliolika žmonių. Visi jie kartkartėmis prabėga drauge, scenos gilumoje keldami neapsakomą triukšmą, prie ausų prispaudę mobiliuosius telefonus, garsiai rėkdami. Žmonės aprenkti margaspalviais klounų, marionečių, klerkų, statybininkų, inteligentų, valkatų drabužiais. Merginos – tamsiais, soliariume įdegusiais veidais ir šviesiais, dažytais plaukais, o vaikinai – traininginėmis kelnėmis, klišuojantys ir linguojantys į šalis.

Klounai, marionetės, klerkai, statybininkai ir inteligentai – stumia didelį, juodą, popierinį automobilį, ant kurio didelėmis raidėmis užrašyta– DĖDĖ SEIMAS. Kai mašina stumiama į kairę pusę, jos priekyje plevena vėliava su užrašu KAIRĖ, o kai į dešinę – užrašyta DEŠINĖ. Merginos net nežiūri į procesiją. Žvelgdamos į vitrinų



Politinis kasdienybės teatras*

* Tikrovė – spalvota, o vaizdai, kuriuos mato skaitytojai, – ne. Gal ir gerai. Mažesnis netvarkos išpūdis. Apmadu tik dėl vieno – ryškių, raudonų bei kitų erotinių prekių parduotuvės spalvų stygiaus. Jos puikiai derintusi su politinės tikrovės spalvomis.

stiklus ir gėrėdamos savimi jos eina į priešingą pusę nei procesija. Vaikiniai stebi stumiančiuosius, retsykiais trukteldami iš neaiškios kilmės butelių, liaudiškai vadinamų „bambaliais“.

Du žaliūkai – stambūs vyrukai, plačiais pečiais, rutuliniais veidais, agresyviais, aukų ieškančiais veidais, – išsprauti į melsvos spalvos uniformas ir madingus kedus. Abiejų judesiai – kampuoti.

Bilietų tikrintoja (kontrolierė) – apkūni, valdinga moteris, vilki melsvos spalvos uniformą. Eidama mojuoja rankomis į šalis, jausdama karinio maršo ritmą.

Studento butaforija – lieso ir glėžno, vilkinčio mėlynais džinsais ir plonu, pilkos spalvos megztiniu, vaiko iškamša.

Žvirblis politikas vilki nudriskusiais džinsais, trispalviu švarku, baltais marškiniiais, kurių apykaklė ir rankovės veikia nešvarios negu švarios, prie kako – juoda, puri ir švari peteliškė. Jo galvą puošia aukštas ir siauras kitelis su užrašu – EBSW. Nors judesiai nedarnūs, tačiau žvilgsnis – siautulingas, žmonės, į kuriuos jis pažiūri, priversti nuleisti akis. Jo veide – užslėpta baimė, sunkiai valdomas įniršis ir – tuomet kai kreipiasi į minią – nepalenkiamas atkaklumas, rodantis nepakantumą ir panieką aplinkai. Prie juosmens – geros vokiškos odos diržas, prie kurio pritvirtintas butaforinis peilis, pasiūtas iš baltos spalvos medžiagos, apsiuvinėtos ryškiais juodais

apsiuvais ir aiškiai užrašytu žodžiu raudona spalva – BAIMĖ.

Mergina su voku dėvi lininę suknelę, avi šviesios spalvos basutes. Trapi ir nedraši. Netgi baikšti.

Politikos įkaitai (minia) – keliolika pavar-gusiais veidais asmenų, beveik praradusių savo individualumą. Drabužiai – iš Kalvarijų turgaus. Ryškūs, blizgantys, pigūs. Rankose – polietileniniai maišeliai. Pagyvenusios moteriškės atrodo ryžtingiausios. Jos veržiasi į priekį tikėdamosi pirmosios atsiimti pensijas. Kai kurių vyrų rankas sveria maišeliai su pirkiniais – bulvėmis ir kitomis daržovėmis.

Saugumo akis – butaforija, stovinti pa-čiame scenos viduryje. Butaforijos centre kabo analogiškas (lygiai toks pat, kokį turi žvirblis politikas) butaforinis peilis, pasiūtas iš baltos spalvos medžiagos, apsiuvinėtos ryškiais juodais apsiuvais ir aiškiai užrašytu žodžiu raudona spalva – BAIMĖ.

Nors saugumo akis labai ryški, išpūdin-ga, niekas jos nepastebi, išskyrus žvirblį politiką, kuris artėdamas prie jos karingai ištempia krūtinę atiduodamas pagarbą (tai pritraukdamas delną prie kitelio, tai mesda-mas ištiestą ranką į viršų). Žvirblis dešinės rankos pirštais švelniai glosto butaforinį peilį.

Gyventojai balkonuose. Tik keli išsigan-dę asmenys, pro balkono duris iškišę galvas, užsidengę veidus rankomis, baukščiai įtraukę galvas į pečius. Butų languose pri-

tvirtintos butaforijos – perkreipti iš baimės arba rankomis uždengti veidai.

Scenoje – netvarkos išpūdis. Ir nors viską prižiūri centrinė akis, daugiau chaoso nei tvarkos. Kaip ir gyvenime. Visa butaforija – pašto, balkonų, iš baimės perkreiptų veidų, šiukšlių dėžės, mėsos parduotuvės, grožio salono, turgelio, erotinių prekių parduotuvės, pėdkelnių salono – netvarkingai išbarstyta scenoje, šiukšlių dėžė kabo aukštytyn kojomis, iškabos – pakrypusios.

Prologas

Vasardienio pavakarys. Priešais uždangą pasirodo neaiškus tipas, pilku Rišelje apsiaustu.

Ponios ir ponai, ši istorija – paini. Niekas jos iki šiol neišnarpliojo. Kad ir kiek įdėta pastangų. Kad ir kiek plušėjo geriausi mūsų šalies žmonės. Todėl paprašysiu jūsų kantrybės. Reikia palaukti iki galo. Mes vaidiname ilgai, įkyriai ir nuobodžiai. Bet užtat žinome, kuo prasideda ir kuo baigiasi spektaklis. Nesidairykite pernelyg į šalį, jei mūsų darbas kam nors nepatiks. Mes vaidiname geriausių mūsų valdžios vyrų ir moterų vaidmenis, o valdžia – didelė akis. Nemanykite, kad jos tarp jūsų nėra. Ji stebi tai, kaip jūs stebite mūsų vaidybą. Tiek jūs, tiek mes esame surišti tais pačiais marionečių ryšiais. Menkiausias judesys ar garsas – ir spektaklį galite paversti tikrove. Tuomet paaiškės, kad ir jūs, kaip ir mes, – aktoriai. Tuomet turėtume pasikeisti vaidmenimis. Visi – tiek jūs, tiek mes – taptume niekam nereikalingi. Neužmirškite, kad spektaklio, kaip ir gyvenimo,

grožis – įtarumas, spėlionės, baugumas, nežinia, kaltų ieškojimas ir pelnyta bausmė. Ir dar: nepaverskite spektaklio farsu. Neužmirškite – tai tragedija. Mūsų ir jūsų gyvenimo tragedija, kurią, prisiekiamo šventu paties dievo Hermio atminimu, vaidinsime jums nuoširdžiai ir tikroviškai. Pabaigoje – kaltieji susilauks pelnytos bausmės.

Neaiškus tipas išeina.

I scena

Rami gatvė. Iš pažiūros niekuo neišsiskirianti iš kitų miesto gatvių. Pašalinis asmuo pamanytų: jauki, miela, įprasta, šiek tiek išdaužytu grindiniu, kuria gana saugu vaikščioti sausu paros metu.

Ramu. Scenos gilumoje centrine gatve pralekia klaikiai spiegianti minia, stumianti juodą automobilį. Staiga viskas nutyla. Ramu. Pernelyg ramu.

Klaikiai spiegianti minia pralekia į kitą pusę audringai stumdama juodą automobilį. Staiga viskas nutyla, tačiau iš scenos gilumos į centrą artėja keturios figūros. Dvi stambios „tikrintojų“ figūros tempia gležną studento kūną (iškamšą) į centrą ir su didžiausiu įniršiu tēškia ant grindų. Sunkiai dūsuoja ir grėsmingai žvelgia į žiūrovus ieškodami naujų aukų. Bilietų tikrintoja, linguodama karinio maršo ritmu, su didžiausiu susižavėjimu stebi mizansceną, paskui išrašo kvitą ir staigiu judesiu įgrūda jį studentui už megztnio. Trys stambios figūros iškrypuoja į užkulisius.

Staiga prabėga klaiki minia – į kairę. Viskas nutyla. Ramu. Pernelyg ramu. Nors

vasara, ant scenos grindų kažkur iš viršaus nukrenta keliolika geltonų liepos medžio lapų.

Pasirodo neaiškus tipas. Paėmęs už studento kojos išvelka jo kūną į užkulsius.

Eina laikas. Niekas nesikeičia. Žiūrovai pradeda žvalgytis ir blaškytis. Atsiranda nemalonus, slogios nuotaikos įspūdis: Ar čia pradžia, ar jau pabaiga?

II scena

Prie – kol kas – ramaus ir tylaus pašto išorinių laiptų ir gatvės sankirtos striksi vaikas-arba-beprotis. It nupešiotas žvirblis ieško kažko lesamo: įdėbęs akis į grindinį.

Žvirblis politikas striksi aukštyn žemyn ant kylančių laiptų. Viršuje – matyti penkiaaukščio namo fasadas ir užrašas – „Paštas“.

Žvirblis – iš pažiūros nekaltas vaikas. Glebūs judesiai, staigūs ir ryžtingi posūkiai (tai į karę, tai į dešinę), užslėptas žvilgsnis sudaro keistą derinį. Jis tarsi kažko ieško, tikisi, nori bendrauti.

Tuščia. Žvirblis palaiapsniui rimsta, gūžiasi į save vogčiomis žvilgčiodamas į „akį“ scenos centre. Tačiau priartėti prie jos – baiminasi.

Tuščia. Nuobodu. Vaikas filosofuoja: murma po nosimi.

III scena

Netrukus pasirodo mergina, nešina voku. Žvirblis baikščiai atšoka, o netrukus vėl strykteli ir užstoja merginai kelią. Jame pabunda natūralus gyvenimo instinktas. Žvirblis politikas koketuoja: „Ieiti negalima. Krizinė situacija“.

Mergina sutrinka: „Man tikrai reikia. Labai prašau“.

Žvirblis strykteli ant aukščiausiojo laiptelio ir išskečia rankas į šalis: „Krizinė situacija! Krizinė situacija! Ieiti – negalima.“

Mergina stovi nuleidusi rankas ir baugščiai įtraukusi galvą.

„Krizinė situacija!“ – dar džiaugsmingiau vykčioja žvirblis tankiai mosuodamas sparnais.

Po truputį renkasi žmonės. Čiauškanti žvirblio frazė, skelbianti krizinę situaciją pašte, daro įspūdį. Niekas nedrįsta prasiveržti arčiau: kažkur netoliese tvyro nematoma, neaiški riba, skirianti žmones ir tą, kuris gana įspūdingai valdo socialinę situaciją nemaloniai cypiančiu balsu kartodamas vieną ir tą pačią frazę, keliančią nepasitikėjimą ir baimę.

IV scena

Žmonių, norinčių patekti į pašta, daugėja. Prie durų prasiskverbia dvi įniršusios moterys, rankose laikančios tuščius politilinius maišelius. Jos mėgina laimę: stveria už pašto durų rankenos ir trukteli ją. Duryš, trinktelėjęsios į žvirblio nugarą, vėl užsiveria. Žvirblis politikas susigūžia ir nustoja cypiti.

Staiga įvyksta netikėtas įvykis. Kažkas atsitinka, nors niekas nežino, kas tai.

Scenos centre sužybsi akis. Žmonės jos nemato, tačiau žvirblis – krūpteli, stryktelėdamas pakelia galvą ir dviem rankom atiduoda pagarbą mirksinčiai butaforijai. Nuo šiol kiekvieną žvirblio politiko stryk-

telėjimą nuo vieno laiptelio ant kito atliepia centre esančios butaforijos – saugumo akies – blyksniai.

Žvirblis politikas išsitiesia. Jo veidas įgauna valdingą išraišką. Jis gali ir moka valdyti. Žvirblis šokteli – be perstojo mirksint akiai – ir ryžtingai, įtaigiai, spiegiančiai suklykia: „Paštas dega! Paštas dega! Paštas dega! Paštas dega! ...“

Atsiranda riba (ryški, plona šviesos linija), skirianti žvirblį politiką ir minią. Dvi ryžtingos moterys atsitraukia. Minia susispiečia į draugę, tačiau tarp jų nėra jokio tarpusavio ryšio. Žmonės, žengdami atbulomis, mina vieni kitiems ant kulnų, stumdo vieni kitus ir tolsta nuo pašto durų.

Akis butaforija užgęsta.

Balkonuose – užkulisiuose – išsigandę veidai. Krintanti šviesa ryškiai apšviečia baugius, rankomis uždengtus „veidus“ penkiaaukščio namo languose.

Išsigandusi ir minia.

Ką daryti? Kaip prasiveržti pro vaikį? Elgtis su juo pernelyg griežtai – nesinori. „Juk vaikas“ (galbūt iš už nugaros stebi nepilnamečių reikalų inspekcijos akis). Minia atsigręžti bijo, tik žino: tie, kurie juos stebi, tebestebi. JIE stebi be perstojo.

Ir apskritai: iš kur atsirado šis vaikiškounas-politikas? Gal jis persirengęs šnipas? O gal beprotis – išsitrauks peilį ir net nepastebėsi – jis tavo nugaroje?

V scena

Įeina neaiškus tipas ir drauge su žvirbliu politiku tamsiu audeklu apsupa butaforinę akį. Pagarbiai laikydami ją virš savęs – išsineša.

Pro pašto duris netrukdomi pirmyn atgal vaikšto žmonės.

Pasigirsta nepaprastai ramus (!) proto žmogaus, kuris įeina nejučia, balsas: „Gyvenimas, draugai, yra politinis menas“.

Uždanga

VI scena

Pasirodo neaiškus tipas. Jis lėtai juda, pamažu artėdamas prie auditorijos, galiausiai nusimeta apsiaustą. Atrodo, kad tai visiškai kitas – natūralus (nenugrimuotas) – žmogus.

Žmogus, vilkėdamas drabužiais, kurie panašūs į teatro salėje sėdinčių žmonių drabužius. Jis priartėja prie žiūrovų. Visi mato dideles jo akis ir nepaprastai liūdną veidą. Žmogus be apsiausto švelniu balsu kartuoja Alexio de Tocqueville'io žodžius:

Dramaturgija – vienintelis literatūros žanras, labiausiai ir glaudžiausiai susijęs su šiuolaikine visuomene (Tocqueville 1996; 543)

Užsidega šviesos ir žmogus be apsiausto įsilieja į žmonių minią – sėdasi tarp žiūrovų.

Pabaiga



Gatvės kamputyje regėję akimirka švystelėjusio kasdienybės politinio teatro viziją ir jautę karštą, įtarimų pritvinkusį kasdienybės orą atgręžkime akis į Vincenzo Ruggiero knygą, kurios vieną – vulgaraus įniršio – sąvoką plėtojome pasitelkdami vaizduotę ir vaizdus.

Vulgarią politiką kuriame mes patys. Tarp mūsų pačių – daug potencialių klounų, politinių žvirblių, turinčių „įgimtų“ įgūdžių, gebėjimų kurti įspūdį, kuris – nejučia – virsta baimės politikos (matomos, tačiau nepastebimos) įrankiu.

Kiekvienas mūsų, įskaitant šios esė autorius, įsitikinę, kad esama „tikrai kaltų“ dėl to, kad yra taip, kaip yra. Konkrečių kaltininkų, matyt, iš tikro yra. Tačiau svarbiau yra kita: be mūsų paramos JIE negalėtų valdyti taip, kaip „valdo“, regzdami sąmokslus vieni prieš kitus, o „visa kita“ palikdami likimo valiai. Juk „žvirblio politika“ – tai žaidimas mūsų jausmais: įtarimais, baimėmis, kaltinimais, pataikavimu „aukštesniems“ (ir iš kur gi tas jų „aukštumas“!), kitų žmonių skundimu.

Visuomenė, neturinti emocinio saito, kurį Tocqueville'is vadino *bendruomeniu ryšiu*, susiskaido į individualias dalis. Mechaninė tokių dalelių „suma“, kuri vadinama visuomenės vardu, pati iš savęs gamina įtarumo, baimės, neapykantos vienas kitam nuodus.

„Menkas įtarimas“ (jų mūsų gyvenime – apstu) tampa „siaubingu tikrumu“ tinkamai politiškai valdant įspūdžius – mūsų visų įspūdžius. Šį socialinį politinį

reiškinį pajaučiame po „žvirblių peštynių“, t.y. rinkimų, teisingumui bematant keičiant spalvas, skiriant partinį generalinį prokurorą ir atrandant naujas „kaltes“. Keičiantis „valdžioms“ bematant atsiranda žvirblių politikų, vulgarių MŪSŲ įnirši paverčiančių naudingą (JIEMS) valdžios instrumentu.

1630 m. liepos 21 d., pusę penkių ryto moteris, vardu Katerina Roza, žvilgtelėjusi pro langą, išvydo vyriškį juodu apsiaustu, skrybėle, dengiančia akis, ir baltu popieriaus lapeliu, kurį jis lietė ranka nelyginant rašytų. Ji pastebėjo, kad vyriškis, eidamas pro šalį, braukė sieną pirštais. Kita šią sceną regėjusioji, Oktavija Bono, pastebėjo vyriškį stabtelint sodelyje netoliese, ji irgi matė popieriaus lapelį, kurį jis braukė ranka, lyg norėtų ką parašyti, paskui pakėlė ranką ir brūkštelėjo per sieną. Turbūt jis tik bandė nusivalyti rankas, – net nebuvo panašu, kad jis tikrai rašytų. O kad jis braukė sieną, galima būtų sakyti todėl, kad taryt lijo. Tačiau tos dvi moterys pamanė, kad jų bemiegę naktį atlygino netikėtas atradimas, tad pilietinis budrumas paskatino jas atskleisti šį dalyką visiems kaimynams, kuriuos tik galėjo pasiekti. Gandai sklido sparčiai, ir buvo sužinota, kad anas vyriškis buvo sveikatos priežiūros pareigūnas Guljelmas Piaca. Netrukus sustiprėjo įsitikinimas, kad tą rytą namų langai ir durys buvo paženklinti mirtinu tepiniu, o kai gandai virto „siaubingu tikrumu“, šį įsitikinimą žmonės perdavė tiesiogiai magistratui.

Ši ištrauka iš istorinio Alessandro Manzonio romano *Pasakojimas apie gėdos stulpą* (žr. Ruggiero 2005; 195) primena: politinė istorija yra istorija, kurią kuriame

savo mintimis, jausmais ir, deja, dažnai nešvariomis rankomis.

Žvirblių peštynės – mūsų lietuviškos kultūros gilusis, besitęsiantis amžinai, alsavimas. Visi, kiek ilgėliau pabuvę Lietuvoje, neabejotinai patiria, kad lietuviai vyrai psichologiškai labai tapatinasi su žvirbliais. (Šio tautinio reiškinio aprašymo tęsinį žr.: Geertz 2005, „Gilusis lošimas: pastabos apie Balio gaidžių kapotynes“).



Nė kiek neperdedant galima pasakyti: Ruggiero knyga – karšta, kiaurai peršviečianti, negailestingai demaskuojanti ir atvirai optimistinė Italijos saulė, beregint nuplėšianti nuo mūsų, skaitytojų, visus dirbtinus, apgaulingus, dviveidžius „moralės“ drabužius.

Šioje knygoje džiaugsmas, malonumas, jausmai nėra slepiami nuo skaitytojo kaip trukdantys, pašaliniai, protą iškreipiantys veiksniai. Priešingai, jausmai puikiai sugyvena kartu su analitišku protu, gebančiu atverti labai prieštarigus (ir socialinius, ir individualius, giliai asmeniškus) žmogaus potyrius ir potroškius.

Taigi: verta už suteiktą malonumą padėkoti knygos autoriui. O dėkoti – verta. Rolanas Barthas pataria malonius dalykus vertinti maloniai: „Jei su malonumu skaitau šį sakinį, šį pasakojimą arba šį žodį, vadinasi jie buvo maloniai parašyti <...>

Ir iš tikro: jei, sakykim, sociologų „tikslai“ ir „uždaviniai“ būtų ne tik „aktualūs“ ir jeigu skaitymas, rašymas, interpretavimas būtų malonumas, tai ir skaityti sociologines knygas būtų ... malonumas!

Beje, ir pats autorius, džiaugdamašis dėl malonumo, dėkoja už suteiktą *jam malonumą* regėti savo knygą išleistą lietuviškai (jis žavisi lietuvių kalba, ko gero, ne tik todėl, kad ji panaši, kaip sakoma, į itališką):

Galiausiai man malonu matyti šią knygą išleistą lietuviškai, – tai tas pats jausmas, kurį patyriau, kai išėjo itališkas leidimas: laimė, kad dominuojančios kalbos dar negreitai išstums kaip nebereikalingas, nors ir mažiau paplitusias, bet nuostabias kalbas.

(Ruggiero 2005; 5–6)

Į gyvenimą jis žiūri itališkai. O kaipgi kitaip! Saulė, kaip ir neapolietiškus motyvus, jis visuomet nešiojasi su savimi.

Visi jie, italai, saulės vaikai: karštą 2006-ųjų vasarą Danės upės žiotyse netikėtai išniręs Sicilijos italas džiaugsmingai šypsojosi: „Kokia karšta saulė!“ Ir – be pertraukos tarp žodžių – sušuko: „Kokia graži šalis!“

Čia tai bent! Iš savo šalies atsivežė tėvynę, saulę, bet neužmiršo už ją padėkoti ir mums! Tai bent neapolietiška „Santa Lucia“!

Ruggiero metodas

Ruggiero analizės būdas – metateorinis: gebantis skaityti klasikinę literatūrą sociologiškai. Kitaip sakant, *skaitymas* ir yra kriminologinio tyrimo būdas.

Analizuodami klasikines socialines teorijas, išsiaiškiname ne tik sąvokas ir teorinius principus, bet sužinome apie empirinę vieno ar kito istorinio laikotarpio tikrovę. Nagrinėdami Montesquieu socialinę filosofiją, mes sužinome ne tik apie trijų valdžių padalijimo principus, bet ir šalies, Anglijos, kurioje teoretikas stebėjo šį padalijimą, paročius, t.y. *būdingą* sveiko proto praktiką.

Ruggiero, skaitydamas klasikinę literatūrą, analitiškai ir retoriškai (susiedamas savo analizę su skirtingomis šiuolaikinėmis kriminologinėmis koncepcijomis) perskaito, interpretuoja socialinę tikrovę. Argi rašytojai, išvalgiai ir metodiškai kasdienybėje perskaitydami socialinės tikrovės reikšmes, nėra drauge ir kriminologai (be visų kitų galimų epitetų), – retoriškai kelia klausimą italų sociologas?

Argi žmonės kasdieniame gyvenime nepasakoja pasakojimų, „istorijų“, t.y. savo socialinės elgsenos racionalizacijų, kurių dažna motyvacija – *malonumas*, kurio aprašyti nepavyksta vien tik formaliomis priemonėmis (kaip kad įprastai elgiasi, tarkim, literatūros kritikai):

Kai kurie literatūros kritikai nagrinėja metodus, motyvus, alegorijas, slaptus psichologinius raktus, archetipinius veikėjus ir lemtingas idėjas (kaip seksualinio švietimo mokytojai aptarinėtų kiaušinėlius, spermą, membranas ir liaukas), visiškai pamiršdami nereikšmingą detalę – jog tai, kas parašyta, gali kartais teikti malonumą (ten pat; 13–4)

Literatūroje gyvenamas gyvenimas. Ten, gyvenime, – ne tik raktai, žirkklės, plaktukai, atsuktuvai, veržlės ir kiti metodiniai rakandai, bet ir žmonės, gyvenantys dėl to, kad jaučia malonumą. Literatūra – tai metaforos, savo lankščiu ir imliu kūnu prisispaudusios „beveik prie paties gyvenimo“. Kaip tik todėl XVIII a. dailininko Giambattisto Piranesi graviūros sociologiniu-literatūriniu požiūriu „leidžia suprasti nematomą šiuolaikinių kalėjimų vargo ir prievartos vaizdą geriau nei griežta Benthamo erdvės technika“ (ten pat; 8). Piranesi kalėjimai, – etnometodologiškai priduria Ruggiero, – leidžia pajusti *tai*, kas *nematoma*, t.y. *sąmonės pančius*.

„Minkštoji“ literatūra turi žodžius, kurie yra visų „kietų“ socialinių mokslų sąvokų analogijos. Jei socialiniai mokslai turi „apibrėžtą skaičių“ pagrindinių sąvokų, tai literatūra – tūkstančius skirtingų būdų, kaip reikėtų atverti vis kitus „pagrindinių“ sąvokų atšvaitus. Literatūra turi didelį privalumą – *žodį*, o ne tik *mintį* (dažnai atrenkančią tai, kas jai naudinga ir patogu).

Literatūra įsiskverbia į *gyvenimo ryšius*, kurių, kaip *malonių* ryšių, reikia pripažinti, nepavyksta apčiuopti sociologams, psichologams, ekonomistams, politikos mokslininkams ... Priežastis paprasta: visi jie žvelgia į gyvenimą skyrium – iš savo aukštų (surikiuotų pagal rangą) varpinių.

Akademinių dalykų ribos, kaip paprastai sako Ruggiero, – *pralaidžios*. Tačiau juk

ir gyvenimo, sudaryto iš tankaus minčių ir emocijų tinklo, ribos – pralaidžios. Štai kodėl taip „sunku suvokti, kas yra verslo nusikaltimas, kaip morališkai įteisinama komercinė ir gamybinė veikla, kur yra leistinos ir neleistinos ekonominės veiklos takoskyros (ten pat; 8).

Todėl galima klausti: kas geriau pažiūsta gyvenimą – literatūra ar sociologija? Ruggiero atsakymas – rafinuotas, tačiau neleidžiantis abejoti jo, kaip, beje, ir šios recenzijos autoriaus, įsitikinimu. Atkreiptinas dėmesys, kad čia nėra dualistinio *arba/arba* pasirinkimo. Priešingai, *santykio* pasirinkimas atveria plačias galimybes sociologijai:

Bijodamas ižvesti kolegas, apsimesiu, kad nepritariu Benjaminui, tvirtinančiam, jog grožinė literatūra yra svarbesnė už sociologiją, nes ji turi žodžius, o žodžiai nugali idėjas. Vis dėlto negali neįvertinti tos laisvės, kurią mums suteikia literatūra formuodama jausmus ir padėdama apmąstyti vertybes. Esame įpratę pasaulį matyti pro teisės, o ne pro vertybių ir vaizduotės akinius. Teismai yra vieta, kurioje vyksta gėrio ir blogio konfliktai, kur „įgudę advokatai gali įrodyti, jog žmogžudžiai yra visai ne žmogžudžiai, o kažkas kita“ (Yehoshua, 2000: xiv). Tačiau vaizduotė glūdi kitur – ten, kur žmogus kuria žodžius ir nugali idėjas, sėdėdami prie rašomojo stalo, o ne teisme: „Aš galvoju tik tuomet, kai sėdu rašyti“ (Poe, 1980a:36). (Ten pat; 9–10.)

Literatūra yra prisiminimas, išlaisvinantis visa tai, ką mes turime, – klasikinius tekstus, netvarkingai sugulusius mūsų minčių ir jausmų „struktūrose“. Visi šie tekstai,

tekantys pasakojimai, nejučia susipina ir tyliai snaudžia kažkur mūsų namuose – prie židinio ar palėpėje, prie stalo ar net „už užuolaidos“ arba „už lango“ aplinkose. Šie tekstai (nuo tėvų pasakojimų iki sociologijos tėvų pasakojimų) įsiskverbia į menkiausias empirinės tikrovės plyšelius.

Šiose daugiasluoksnišose aplinkose gyvena ir mokslinės teorijos, ir sveiko proto teorijos. Negana to, jų – ne viena ir ne dvi. Jei mokslinės teorijos moko mus griežtumo, tai literatūros kūriniai – išlaisvina palaidotas *kitokio aiškinimo* galimybes: „Literatūros kūriniai mus moko interpretacinės laisvės, nes pats kalbos dviprasmiškumas gausina galimas teksto interpretacijas“ (ten pat; 10).

Kalbant paprastai, tikrovę mes stebime ne „empiriškai“ ir ne „teoriškai“, o prisimindami regėtas ir girdėtas istorijas, susipynusius pasakojimų kodus, slypinčius mumyse. Prisiminimas yra kūryba, o užmiršimas – nuobodulys.

Nuobodulio (velnio) išvaikymas Ruggiero metodu

Vincenzo Ruggiero knygos *išvada*, pasak jo paties (Ruggiero 2005; 13), – *paralelė* tarp to, kaip 1630 metais Milano valdžia susidorojo su miestą siaubiančiu maru, ir to, kaip šiuolaikinei teisei reikia naujų „maro nešiotjų“. Kitaip tariant, teikiamas metodologinis požiūris, jungiantis dvi – analitinio empirinio metodo ir vaizduotės – dalis. Pirmoji metodo dalis – gebėti kibiai, tankiai skaityti literatūrinį (šįkart) tekstą, o antroji – mąstyti vaizdais.

Ruggiero teikia mums raktą, rodydamas, kaip perskaityti *savo (mūsų)* visuomenės kasdienybę. Minėtos *paralelės* perteikimas *savo visuomenės apmąstymo* metodu – vaizduotės reikalaujantis, t.y. *nenuobodus* samprotavimo būdas. Tai, galima sakyti, žaidybinė politinių mizanscenų taktika ir strategija. Ši paralelė – gyvas priekaištas tiems, kurie numarina, t.y. paverčia nuobodžiu savo metodą. Samprotauti pozityvistiškai (remiantis detalėmis kreivėmis; ten pat; 15) – tolygu savo akis „užrišti raiščiu“, atsisakyti mąstyti vaizdais, išvelgti kitas galimas supratimo galimybes, o ypač tas, kurias teikia literatūra, mąstanti žodžiais-vaizdais.

Tiesa, literatūra, vartodama žodžius, mąsto, t.y. audžia mintį, vis kitaip, pripažindama individualumo principą – kiekvieno rašančiojo teisę turėti individualią rašymo vaizdais teisę. Šiuo aspektu ji panaši į filosofiją, kuri ne mažiau nei literatūra gerbia individualumo teisę. Kitaip yra *tėvo socialinio mokslo* ir visų *jo vaikų* atveju. Ir tėvas, ir jo vaikai išakmiai reikalauja atsisakyti individualumo, nes mokslas esąs objektyvus.

Štai čia ir prasideda tikros linksmybės. Literatūra ir filosofija toleruoja įvairovę, o socialinis mokslas – tik patį save. Niekas nenori eiti į svečius pas žmogų, kuris toleruoja tik patį save, pasakoja pasakojimus kitiems girdėdamas ir regėdamas tik save. Socialinis mokslas galiausiai lieka vienui vienas nenorėdamas lankytis net pats pas save. Jis tampa nuobodus ne tik kitiems, bet ir sau pačiam.

Sociologija, filosofija, ekonomika, statistika ar kuri kita logistika – giliai literatūroje. Skirtumas tik tas, kiek ilgai ir kaip atkakliai šie „metodai“ čiaukšėjo savo atrankos žirkėmis. Pažvelkime į natūralistą Ėmilį Zola ir rasime vaizdžiai išplėtotus pozityvizmo ir evoliucionizmo principus, prilygstančius „cheminiam bandymui, kur vaizduotei neskirtas joks vaidmuo, – literatūra turinti mėgdžioti mokslą“ (Ruggiero 2005; 75). Gera dar, kad jis į šiuos principus žiūrėjo „pro pirštus“.

Meskime skubrų žvilgsnį į Nietzsche's, Walterio Benjamino, Charles' Baudelaire'o (ir t.t.) kūrybą ir rasime metodiškus mėginimus išvaikyti nuobodulį, kad būtų vaizdžiau, galime sakyti – „pozityvistinį velnią“, įnirtingai ieškančią *kaltų*, tiksliau, TŪ, vulgarių priešasčių. Zola visos prancūzų tautos *ištvirkimą* įvardija kaip pagrindinę krašto pažeminimo *priežastį*, o Alexandre'as Dumas Prancūzijos pralaimėjimo *priežastimi* laiko *prostituciją* (ten pat; 76).

Pozityvistinė kriminologija moteris apibūdina kaip menčiau už vyrus išsivysčiusias būtybes. Įrodymų stygių laikydamas akivaizdžiausiu moterų nusikalstamumo įrodymu, pozityvizmas normalias moteris apibūdina kaip latentines nusikaltėles (nesunku išvelgti ryšį su Zola ir Dumas „priežastimis“). Tiksliai čiauškančio žirklininko, pozityvistinės kriminologijos „tėvo“ Lombroso teigimu, moterų nusikaltėlių išsigimimas, be kitų dalykų, aiškinamas *isterija*, kuri dvidešimt kartų (!!!) dažniau pasitaiko moterims negu vyrams (ten pat; 77).

Galima būtų tęsti pergalingą čiaušėjimo žygi vedantį savo karius į šias vėlyvosios modernybės dienas, tačiau kyla klausimas, ar verta? Juk muziką užsako ne mokslo žirklininkai, bet politinio laivo irklėninkai. Todėl svarbiausia siekti tik tiek: kad būtų nenuobodu.

Išvaikyti nuobodulį – pozityvizmą – padeda ne tik kritinės kriminologijos kryptys, bet ir Albertas Camus, naujai perskaiteš Fiodoro Dostojevskio *Demonų* temas. Camus analizės lankstumas ir subtilumas, kaip teigia Ruggiero, „pranoksta daugumos prie šios permainos prisidėjusių kriminologų įžvalgas“ (ten pat; 16).

Kriminologija – tarpdalykiškiausia sritis. O jei taip, jai reikia lankstumo. Čia negalioja primityvaus žaidimo „lemia TA arba KITA priežastis“ taisyklės. Tarkim, Lombroso apibūdina politinius nusikaltėlius kaip individus, kuriems reikia kentėti dėl didžio reikalo; ši poreikį sukelia „perdėtai aistringas dėmesys vienai vienintelei idėjai“ (ten pat; 19). Šitaip sociologija susiaurina savo galimybes: ji redukuojama į psichologiją ir priversta ieškoti „prigimties“ nusikaltimų, atskleidžiančių „vidinę nusikaltėlių prigimtį“.

Lombroso šiam naudingam reikalui randa „įrodymų“: „Lombroso aprašo žmogų, kuris tapo anarchistu, išvydęs, kaip darbdavys jaunam mokiniui sulaužė ranką. Arba dar: anot kito Lombroso pasakojimo, žmonės matė italų anarchistą Casero *verkiantį*, kai jis šnekėjosi apie darbininkų skurdą Lombardijoje (ten pat; 19). Aptikti šiuos „empirinius faktus“ padeda redukcinė psichologinė teorija: politinį smurtą,

anot Lombroso, sukelia kraštutinis egotizmas, isteriškai susipynęs su svajomis apie lygybę.

Taip, ką ir sakyti! Tai vadinamasis *geras* aiškinimo būdas, paprastai papildomas *detalioomis kreivėmis*. „Geras“ todėl, kad yra vulgarus, t.y. kilęs iš paprastutės „lemia ŠTAI TA priežastis“ aplinkos. ŠTAI TA priežastis yra AIŠKI priežastis. Remiantis „aiškia“ priežastimi galima įtikinti auditoriją ir netgi ... pačiam pravirkti. Verta paskaityti, ko gero, be išimties visų „politikų-anarchistų“, t.y. jautrių žmonių, autobiografijas. Ten rastume daug meistriškai perrašytų gyvenimo istorijų ir ŠTAI TŪ priežasčių, kurios, kaip tikimasi, turi atverti kelią į socialinę visuomenės širdį.

Jaurūs žmonės „anarchistai“ (politikai) žaidžia politinį socialinio teatro spektaklį. Jų ašaros, gestai, rankų mostai – veikiau marionetiniai, socialinės kilmės „trūkčiojimai“, o ne „prigimtinės nuodėmės“ ar „prigimtinių privalumų“ padariniai. Aišku viena: kiekvienas politikas neišvengiamai turi praeiti Felikso Krulio *Vitrinos pagundų* mokyklą. Neatsitiktinai Platonas visus savo mokytinius filosofus, „išminčius“, *ilgam laikui* grąžindavo iš dangaus „žemėn“, kad šio bei to pramoktų (prieš tai teoriškai prisiminę „lygybės“, „teisingumo“, „grožio“, „gėrio“ idėjas).

Kalbant švelniai, vulgari pozityvistinė retorika, plėtojama talentingo rašytojo, nėra nepavojingas žaidimas. Ruggiero randa glaudžius pozityvistinės Lombroso mokyklos ir Dostojevskio psichologinio

redukcionizmo ryšius. NEPAPRASTAI įtaigiamame Dostojevskio romane *Demonai* plėtojama vulgari psichologinė teorija, kuri, beje, susišaukia ir su dabartine lietuviška tikrove (sakykim, Dostojevskio plėtojama „šunaujos“, „padugnių“, „šypčiojančių žydelių“, „šaipūnų keliautojų“, „tendencingų sostinės poetų“ terminija; ten pat; 23–4).

Ir priešingai, sudėtinga, lanksti, netiesmuka Camus interpretacija (tų pačių Dostojevskio problemų ir idėjų) pjesėje *Teisieji* ne tik praturtina kriminologinę konflikto teoriją, bet ir atskleidžia skaitymo žmogiškumo, subtilumo, malonumo temą, liudija, kad verta laikinai išskliausti mokslines „idėjas“, kurioms trūksta žmogiškos šilumos ir kurios įkalina bei išnaudoja žmones, užuot jiems tarnavusios ir juos išlaisvinusios (ten pat; 30).

Ruggiero knygos skaitymas – tikrai nenuobodus: sakykim, skaitydamas jo Cervanteso *Pamokomų novelių*, Johno Gay'aus *Elgetos operos*, Danielio Defoe biografijos, Henry Fieldingo „Vaildo gyvenimo“, Bertoldo Brechto *Operos už tris skatikus* interpretacijas empiriškai jauti organizuotų Lietuvos „vagių brolijų“ ir Makų Peilių metodines taisykles:

Organizuotą nusikalstamumą tiriantiems deviacijos sociologams ir su tokiu nusikalstamumu kovojantiems įstatymų priežiūros pareigūnams būtų intelektualiai naudinga susipažinti su konkurenciniais Rinkonetės, Kortadiljo, Monipodijaus, Pičemo, Vaildo ir Makhito žaidimais (ten pat; 51).

Gyvenimas – mizanscenų žaidimas. Todėl meninį įkvėpimą ir narkotikų vartojimą, kaip teigia Ruggiero, sieja prieštaringas ryšys. Kas yra „narkotikai“, kas yra „alus“ ar „vynas“, kaip diferencijuoja šiuos nuodėmės ar ligos „dirgiklius“ Baudelaire'as, Thomas De Quincey'as, Balzakas, Edgaras Poe, Alexandre'as Dumas, Charles' Dickensas, Arthuras Rimbaud, Walteris Benjaminas ir nemirtingas Arthuro Conan Doyle'io herojus... Šerlokas Holmsas?

Čia įvardyta tik dalis malonių (įdomių) temų, kurias gvildena Ruggiero. Viskas paprasta: šios temos įdomios todėl, kad Vincenzo Ruggiero kriminologija – nenuobodi. Įdomumas (o ne „aktualumas“, „tikslai“ ir „uždaviniai“) – nenuobodžios sociologijos braižas.

Bėda tik ta, kad „ne mūsų valioje“ pakeisti „yra taip, kaip yra“ padėti. Štai ir Ruggiero retkarčiais, rodos, patenka į nuobodžios sociologijos lauko apskritimus. Knygos skyrių ir poskyrių pabaigose kartais išryškėja, sakyčiau, šiek tiek scheminė pastanga literatūrinuose tekstuose „būtinai“ rasti konkrečias kriminologines teorijas. Šioji pastanga, be abejo, turi ir didaktinių ketinimų: paskatinti kriminologus grįžti prie vaizduotės ištakų.

Iš tikro: maloni sociologija – ne atsiribojimas, o sąlytis su literatūra. Literatūrinės pasakojimo formos yra turiningesnės, lanktesnės, subtilesnės. Tačiau tai jokiū būdu nerodo, kad sociologija turi tapti literatūra. Šis kraštutinumas – netolerancija kitoms pa-

žinimo formoms, ieškančioms individualių metodų. Metodu, kurie, kaip ir individualus Vincenzo Ruggiero būdas, rakina tikrovę nenuobodžiu (šįkart itališku, saulėtu, nors kartais – debesuotu, įspėjančiu apie tikėtiną lietų) tikrovės pažinimo būdu.



Tąkart, pavakary, žengiau Valakampių tiltu per Nerį. Pūtė lengvas, vėsus, tačiau malonus, visai ne žiemiškas gruodžio vėjas. Kažkur jaučiau esant ribą. Baigėsi miestas, tiksliau, jis nebesugebėjo išiveržti – kol kas – į gamtą. Šioje „kol kas“ tikrovėje – kažkur arti pleveno KOL KAS dvasia.

Sustojau. Pažvelgiau žemyn. Netoliese tūnojo KITA dvasia – atviras mašinų ir traktorių garažas, glaudžiai prisispaudęs prie Neries. Viską puikiai supratau: o kas nenorėtų prie Jos prisiglausti? Ėjau ramiu žingsniu jausdamas drėgną vėsą. Buvo malonu.

Paskui išvydau tai, ką ir buvo lemta tąkart išvysti: artimą-ir-tolimą reginį, kurį

dovanojo KOL KAS dvasia. Jaučiau artumą. Regėjau švystelėjimą, tikrovės prasiskleidimą, spalvas, atsispindinčias svetima, nutolusia – raudona, žalia, geltona – tvarka, tikrovės laiko tvarka.

Tikrovė ar iliuzija mano akyse nyko. Turėjau fotoaparato metodą, kuriuo per akimirką ištyriau tikrovę-ar-iliuziją. Ji nyko. Ir staiga ... pamačiau keistą, atgrasią šypsena, tiksliau, jos blyksnį Neryje.

Akivaizdžiau negalėjo būti: blykstelėjo Felikso Krulio išpėjimas, kad esame geltonoje erdvėje.

Pakėliau galvą į viršų. Geltona spalva ryškėjo. Drąsiai ėjau arčiau. Mačiau tikrą tikrovę ir jos vitriną. Tai buvo natūralus *Ramazio* efektas – prie Neries prigludusi viešbučio kavinės „Pas Ramazi“ iškaba (nutrupėjusia neoninės raidės *į „kojyte“*).

Ramazio efektas atvėrė keistą ir atgrasią Felikso Krulio šypsena. Pozityvistinis fotoaparato metodas rodė tikrovę tokią, kokia ji yra: tamsią, netgi juodą, su neaiškiais trispalvės bruožais tamsos fone.

LITERATŪRA:

Bartas, Rolanas. 1991. „Teksto malonumas“. Kn.: *Teksto malonumas* (iš prancūzų kalbos vertė G. Dručutė). Vilnius: Vaga: 274–316.

Benjamin, Walter. 2005. *Nušvitimai* (iš vokiečių kalbos vertė Laurynas Katkus). Vilnius: Vaga.

Garfinkel, Harold. 2005. *Etnometodologiniai tyrimai* (iš anglų kalbos vertė Algimantas Valantiejus). Vilnius: VU Specialiosios psichologijos laboratorija.

Geertz, Clifford. 2005. *Kultūrų interpretavimas. Straipsnių rinktinė* (sud. Arūnas Sverdiolas; iš anglų kalbos vertė Antanas Danielius, Ingrida Tatolytė, Edgaras Platelis, Arūnas Gelūnas). Vilnius: Baltos lankos.

Tocqueville, Alexis de. 1996. *Apie demokratiją Amerikoje* (iš prancūzų kalbos vertė Valdas Petrauskas). Vilnius: Amžius.

Įteikta 2007 05 10

Pateikta spaudai 2007 12 15

Sociologijos katedra,

Filosofijos fakultetas,

Vilniaus universitetas,

Universiteto 9/1; LT-01513

Vilnius

El. paštas: valantiejsa@yahoo.com